

Ткаченко І.В., к.і.н., доц.

Академія пенітенціарної служби, м. Чернігів

Пузирьова П.В., к.е.н., доц., Прис М.П.

Київський національний університет технологій та дизайну

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ДИНАМІКА РОЗВИТКУ FREELANCE В УКРАЇНІ

Анотація. У статті розглядається поняття фрілансу та фріланс-бірж. Досліджено існуючий стан фрілансерів в Україні, топ-5 банків серед фрілансерів та замовників в Україні за 2018-2019 рр. Встановлено, що розвиток фрілансу в Україні має позитивний ефект, як для самих онлайн-працівників, так і для країни загалом, оскільки в державі зменшується рівень безробіття та збільшуються валютні надходження. Тому саме і постає необхідність у створенні таких умов, які б стимулювали фрілансерів і надалі працювати офіційно та сплачувати податки.

Ключові слова: фріланс; фрілансер; фріланс-біржі; підприємництво; працівники; банки; страхування; маркетингові ризики; безробіття; держава; правове регулювання.

Ткаченко И.В., к.и.н., доц.

Академия пенитенциарной службы, г. Чернигов

Пузырева П.В., к.э.н., доц., Прис М.П.

Киевский национальный университет технологий и дизайна

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ДИНАМИКА РАЗВИТИЯ FREELANCE В УКРАИНЕ

Аннотация. В статье рассматривается понятие фриланса и фриланс-бирж. Исследовано существующее положение фрилансеров в Украине, топ-5 банков среди фрилансеров и заказчиков в Украине за 2018-2019 годы. Установлено, что развитие фриланса в Украине имеет положительный эффект, как для самих онлайн-работников, так и для страны в целом, поскольку в государстве уменьшается уровень безработицы и увеличиваются валютные поступления. Именно поэтому и возникает необходимость в создании таких условий, которые бы стимулировали фрилансеров и дальше работать официально и платить налоги.

Ключевые слова: фриланс; фрилансер; фриланс-биржи; предпринимательство; работники; банки; страхование; маркетинговые риски; безработица; государство; правовое регулирование.

Tkachenko I.

Academy of the Penitentiary Service, Chernihiv

Puzyrova P., Prys M.

Kyiv National University of Technologies and Design

CURRENT STATE AND DYNAMICS OF DEVELOPMENT OF FREELANCE IN UKRAINE

Abstract. The article discusses the concept of freelance and freelance exchanges. The existing situation of freelancers in Ukraine, the top 5 banks among freelancers and customers in Ukraine for 2018-2019 were examined. It was found that the development of freelancing in Ukraine has a positive effect both for online workers themselves and for the country as a whole, since the state decreases the unemployment rate and increases foreign exchange earnings. That is why there is a need to create conditions that would encourage freelancers to continue to work officially and pay taxes.

Keywords: freelance; freelancer; freelance exchanges; entrepreneurship; employees; banks; insurance; marketing risks; unemployment; state; legal regulation.

Постановка проблеми. Усе більше і більше людей працюють віддалено, якщо не на повний робочий день, то хоча б епізодично. Компанії, своєю чергою, все частіше наймають фрілансерів або тимчасово залучають позаштатних співробітників, щоб заповнити пробіли в навичках і компетенціях, яких не мають представники постійного штату працівників. Практично всі фріланс-біржі, які створювалися 5 років тому і більше, були орієнтовані виключно на всі країни СНД. А ось в останні роки почали з'являтися і платформи, які чітко позиціонуються як майданчики для виконавців з України (наприклад онлайн-сервіс замовлення послуг). В останні три роки популярність цієї біржі серед українських фрілансерів зростає, і за липень 2016 року обіг сервісу склав майже 2 млн гривень. Плюс Freelancehunt у відносній простоті роботи – від реєстрації та до відправки перших заявок у фрілансера піде не більше півгодини, і це з урахуванням часу, витраченого на заповнення портфоліо. Можна знайти чимало активних проектів у найрізноманітніших категоріях, наприклад інтернет-маркетингу та SEO-просування. Недоліком можна назвати те, що більшість представлених на цій біржі проектів відрізняються відносно невисоким бюджетом. Тому ця платформа більше для початківців [1–3; 14].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань пов'язаних із розвитком фрілансу приділили значну увагу багато вчених-економістів, а саме: J. Kitching, D. Smallbone, T.W. Malone, R.J. Laubacher, А.С. Барсученко, В.Т. Вечеров, О.Ю. Уфимцева, О.Ю. Вітко, А.В. Черняхівський, О.А. Грішнова, О.О. Савченко, А.Г. Лизанець, С.В. Нестерова, Н.М. Самолюк, Д.О. Костюк, О.С. Скибінський, Н.Ю. Солярчук, Н.Ю. Солярчук, К.Л. Томашевский, І.Л. Татомир, О.О. Тертичний, О.А. Ткач, Е.С. Шелест та інші.

Метою данної статті є дослідження сучасного стану та динаміки розвитку фрилансу в Україні за 2018–2019 роки, а також визначення теоретичних основ та факторів, що спонукають та окреслюють процес фрилансу.

Виклад основного матеріалу. Завдяки інтенсивному росту на Freelancehunt можна швидко увійти в топ виконавців у своїй тематиці. Звичайно, це за умови активної роботи над новими проектами і хорошого рейтингу. Вакансії і замовлення для фрілансерів розбиті за відносно невеликою кількістю категорій, що спрощує пошук, навіть якщо ви вперше відвідали цей сайт. Каталог виконавців і портфоліо робіт винесені в різні розділи, що дозволяє зробити вибір як на основі певних критеріїв, так і просто шляхом візуальної оцінки, наприклад якщо ви шукаєте веб-дизайнера. Створити свій перший проект замовник може навіть без реєстрації, дані для облікового запису потрібно буде вказати вже на останньому етапі заповнення форми. Якщо щось незрозуміло, можна подивитися відеоролик, в якому покроково показано процес розміщення замовлення без реєстрації. До речі, фрілансери можуть скористатися такою цікавою можливістю, як внутрішня реклама на сторінках Weblancer.net, що допомагає в «прокачуванні» профілю [4–6; 14].

Біржа фрілансу, орієнтована на замовників і виконавців з України, яка відрізняється мінімалістичним інтерфейсом та зручним поділом замовлень на разові проекти, постійну співпрацю і навіть пропозиції щодо роботи в офісі. Сортуння проектів за спеціалізаціями дозволяє управляти виведенням замовлень залежно від ніші, в якій шукає роботу фахівець. За аналогічним принципом реалізований і пошук виконавців, із виведенням їхнього рейтингу, середньої вартості роботи та з іншою корисною для замовника інформацією. Якщо врахувати те, що йдеться про біржу, орієнтовану на Україну, кількість як замовлень, так і виконавців тут досить велика. Правда, така цифра, найімовірніше, обумовлена тим, що в пошуку демонструються і неактивні проекти. Крім того, замовник може вказати дату, до якої буде актуальним

пошук виконавця для його проекту, що спрощує оцінку з боку самого фрілансера [7; 8; 14].

Фрілансер може активно піарити себе за допомогою цілого спектра внутрішніх рекламних сервісів, є поділ за типами аккаунтів, від чого залежить обсяг доступних можливостей. А сервіс «безпечної угоди» хоч і вимагає оплати 5%-ної комісії, але гарантує як виконавцю, так і замовнику повернення грошей у випадку, якщо якась із сторін угоди поводитиметься недоброчесно. Крім стандартних проектів, окремо винесені вакансії, які передбачають тривале співробітництво або віддалену роботу [9; 10; 14].

Роботодавець може створити звичну картку проекту, а в деяких випадках скористатися магазином готових робіт. Це актуально для таких ніш, як веб-дизайн і поліграфія, фотографія, архітектура, тексти тощо. На відміну від роботи в офісі, у фрілансі своя специфіка. При віддаленій співпраці замість одного постійного роботодавця вам доведеться мати справу з десятками замовників. Причому далеко не з кожним з них досвід співпраці буде позитивним [11–14].

Дуже важливою умовою успішної роботи в віддаленому форматі є створення сильного особистого бренду. Публічність – потужне джерело генерації лідів, і не варто уникати можливостей зайвий раз заявити про себе як про фахівця. Навіть якщо у вас ще немає достатнього досвіду, не варто вважати це великою проблемою, адже це лише питання часу [14].

Джерело: [16].

Рис. 1. Сучасний стан ринку фрілансу в Україні за 2019 р.

Кількість резюме, в яких пошукувачі вказують фріланс як бажану форму зайнятості, збільшилась на 42% у другому кварталі 2019 року в порівнянні з аналогічним періодом 2018 р., та на 120% – із 2016 року. Про це свідчать дані ретроспективного аналізу бази резюме hh.ua та grc. Зазначається, що некласичні форми зайнятості, такі як фріланс, усе більше набирають популярності [16; 18].

Job-портали рясніють резюме пошукачів, які не готові працювати в офісі з 9 ранку до 6 вечора. А згідно з доповіддю американської фінансової компанії Paycomer,

Україна посіла п'яте місце за темпами зростання ринку фрилансу за підсумками другого кварталу 2019 року. Серед найактивніших пошукачів-фрилансерів – ІТ-шники, маркетологи, дизайнери, перекладачі, менеджери по роботі з клієнтами, бухгалтери.

Привабливим виглядає фриланс і для молодих фахівців, які шукають перше місце роботи, і для пошукачів, які готові перекваліфікуватись, маючи за плечима певний професійний досвід, зазначається в результатах дослідження. Ці категорії кандидатів цікавлять здебільшого «вільною зайнятістю» за спеціалізаціями: «ІТ, мультимедіа», «Мистецтво, розваги, ЗМІ» (дизайнери, журналісти тощо), «Маркетинг, реклама, PR», «Продажі», «Адміністративний персонал» (оператори ПК, копірайтери, оператори call-центрів тощо). Що стосується стажу роботи пошукачів-фрилансерів, абсолютну більшість (54%) становлять спеціалісти з досвідом понад 6 років. Ще 17% – це кандидати, за плечима яких 3–6 років стажу. У віковому розрізі лідерство утримують пошукачі віком 18–30 років – на них припадає 45% усіх розміщених фрилансерами резюме. Майже кожному третьому кандидату від 31 до 40 років, ще 15% – від 41 до 50. При цьому зарплатні очікування пошукачів-фрилансерів не відстають від середніх показників на ринку праці України. Найпопулярніший запит із резюме – від 10 800 грн до 21 600 грн [16; 19]

Регулювання ринку праці застаріло і потребує змін, тому Мінсоцполітики підготувало проект закону щодо гнучких форм організації праці. За останні роки впровадження альтернативних форм організації праці стало доволі актуальною та обговорюваною темою серед роботодавців та працівників [19]. Це зумовлено стрімкою зміною характеру роботи, розвитком технологій, бажанням роботодавців випередити конкурентів, попитом працівників на кращий баланс між роботою та особистими потребами. Вирішивши впровадити альтернативні форми організації праці, роботодавці намагаються зрозуміти, як задовольнити бажання працівників щодо організації праці і дотриматися вимог законодавства. Хоча правове регулювання дає роботодавцям деякі можливості, воно повною мірою не відповідає сучасним потребам ринку праці і потребує вдосконалення [15; 20].

У зв'язку з цим заслуговує уваги проект закону «Про внесення змін до Кодексу законів про працю України (щодо гнучких форм організації праці)», який 25 червня 2019 року оприлюднило для обговорення Міністерство соціальної політики. Законопроект передбачає внесення змін у Кодекс законів про працю України (КЗпП) шляхом законодавчого регулювання альтернативних форм організації праці: гнучкий режим робочого часу, дистанційна (надомна) робота, самостійне планування робочого часу. Законопроект лише в загальних рисах окреслює альтернативні форми організації праці, які можуть використовувати роботодавці. У випадку ухвалення проекту без детального регулювання залишаються питання контролю за роботою працівників, охорони та безпеки праці, прав працівників на отримання компенсації за витрати, пов'язані з виконанням роботи поза приміщеннями роботодавця [15; 21].

Також відкритим залишається питання, якою буде позиція державних органів щодо можливості поєднання різних форм організації праці для одного працівника. Попри певні недоліки законопроекту, які можна усунути на етапах опрацювання, його поява свідчить, що осучаснення трудового законодавства відповідно до потреб роботодавців та працівників відбувається, хоча і дуже повільно [15; 22].

Україна увійшла до п'ятірки країн зі швидко зростаючими ринками фрилансу за підсумками другого кварталу 2019 року – в порівнянні з аналогічним періодом минулого року він зріс на 36%. Про це повідомляє Forbes із посиланням на дані мережі Payoneer. За даними видання, ТОП-10 країн виглядає так:

1. США (+ 78%).
2. Велика Британія (+ 59%).

3. Бразилія (+ 48%).
4. Пакистан (+ 47%).
5. Україна (+ 36%).
6. Філіппіни (+ 35%).
7. Індія (+ 29%).
8. Бангладеш (+ 27%).
9. Росія (+ 20%).
10. Сербія (+ 19%).

Робота на фрілансі – це свобода і повна незалежність, але, з іншого боку, величезні ризики того, що виконавцю не заплатять за виконане завдання. Якщо роботодавець вирішить скористатися вашими послугами, а після ніяк це не оплатить, залучити його до відповідальності навряд чи вийде. Тому досвідчені фрілансери намагаються вибирати перевірених роботодавців і наводити про них довідки [17; 23].

На більш зрілих ринках, таких як США та Великобританія, багато компаній, коли хочуть працевлаштувати людей, хочуть ризикувати менше. Ось чому фріланс продовжує зростати дуже високими темпами. Також є багато професіоналів, які добровільно обирають фрілансер з міркувань стилю життя. На інших ринках ключовим рушієм зростання заробітку фрілансерів є пропонування урядом аутсорсинг для промисловості, який іноді підтримується пільгами.

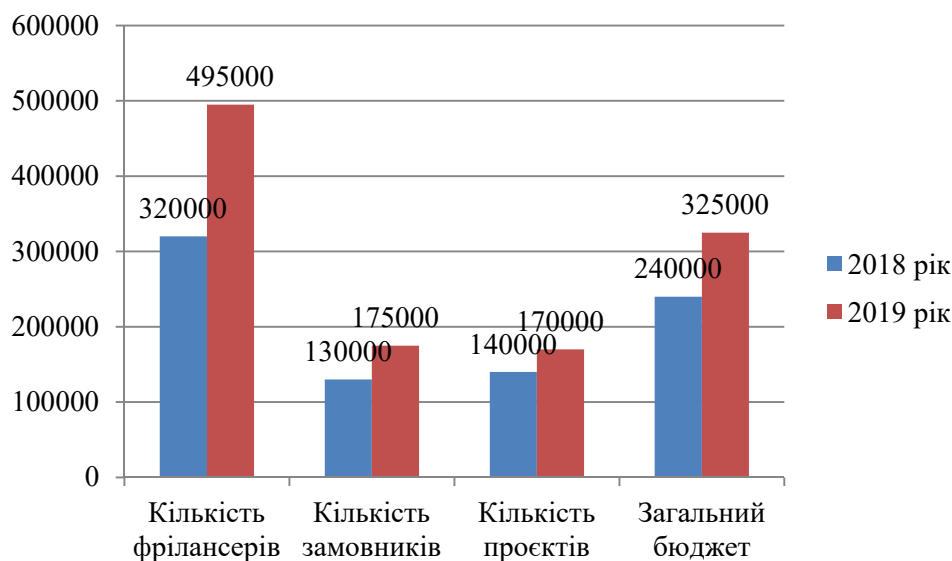
В Україні існує спеціальний режим оподаткування для ІТ-аутсорсингів та товаровиробничих компаній, які звільняють їх від податку на додану вартість. Це дозволяє їм наймати фрілансерів, звільнених від податку на працю, як субпідрядників. Для цих компаній також існує спрощений валютний контроль. У той же час, багато фрілансерів у країнах, що розвиваються, є молодими людьми, які прагнуть закріпитися в кар'єрі. Зокрема на світовому рівні вікова група 35–44 років отримує 32% заробітку, хоча це лише 23% фрілансерів. Наймолодша група фрілансерів віком від 18 до 34 років становить 64% фрілансерів, але заробляє лише 53% від загального обороту. Фахівці у віці 45–54 років складають 9% фрілансерів і отримують 9,4% заробітку [13; 23].

На таких ринках, як Україна та Індія, деякі фрілансери застосовують підприємницький підхід, передаючи в оренду проекти, які вони виграють, партнерам у країнах з нижчою кваліфікацією, щоб вони могли отримати прибуток [13]. Українська фріланс-платформа Freelancehunt опублікувала підсумковий зріз по ринку внутрішнього фрілансу. У дослідженні зазначили, що бюджет проектів виріс більше ніж на третину, а кількість виконавців зросла в два рази. Гонорари – за рік фрілансери на платформі заробили 325 млн грн. Середній гонорар за виконаний проєкт складає майже 2000 грн. Виконавці та замовники – попит на послуги фрілансу зростає: замовників на платформі стало на 35% більше. Кількість виконавців зросла більш ніж удвічі – на 55%. А проєктів стало більше на 20%.

Найпопулярнішими напрямками лишаються програмування та дизайн. Сумарний бюджет по дизайн-проєктах у 5 разів менший, ніж у програмістів. На третьому місці маркетинг, далі копірайтинг. Дизайн та копірайтинг – найбільш конкурентні галузі: виконавців удвічі більше за замовлення. Половина усіх бюджетів зконцентрована на веб-майстрах.

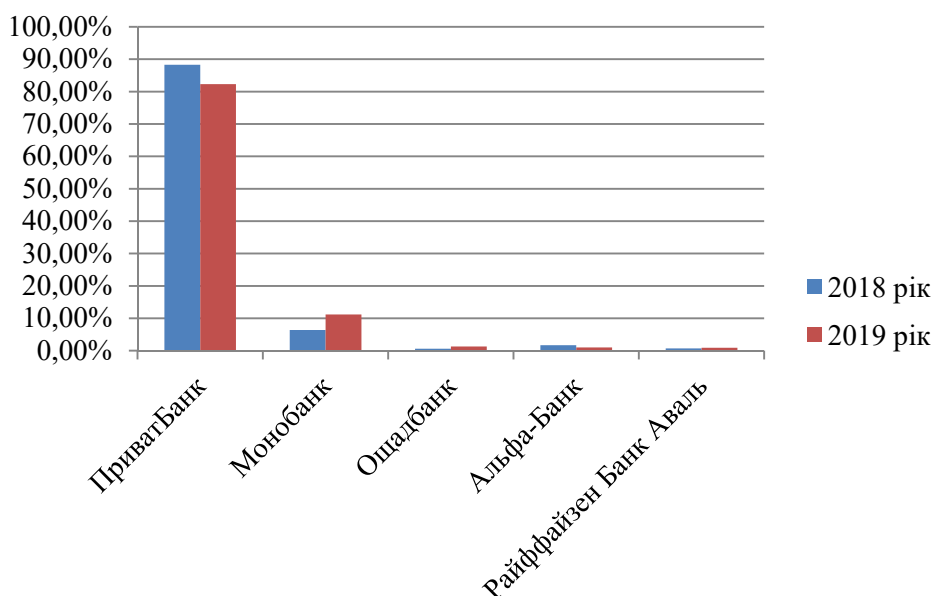
Лідером серед банків, через які перераховують гонорари, вже не перший рік є «Приватбанк». Його можливості використовують 88% фрілансерів і 72% замовників. «Монобанк», в 2019 р. кількість його клієнтів зросла майже вдвічі: до 11% серед виконавців і до 22% серед замовників. Бронзу у фрілансерів отримує «Ощадбанк», а у замовників – «Укрсиббанк». Четверте і п'яте місце в топі у «Альфа-банку» і «Райффайзен Банк Аваль». Серед юридичних осіб, які оплачують послуги фрілансерів

безготівковим способом, трійка лідерів має такий вигляд: «Приватбанк» – 37%, «Укрсиббанк» – 13% і «Південний» – 11% (рис. 2 та 3).

Джерело: [12].

Рис. 2. Динаміка ринку фрілансу в Україні за 2018–2019 рр.

Джерело: [12].

Рис. 3. Топ-5 банків серед фрілансерів та замовників в Україні за 2018–2019 рр.

Висновки. Отже, в цілому, розвиток фрілансу в Україні має позитивний ефект як для самих онлайн-працівників, так і для країни загалом, оскільки в державі зменшується рівень безробіття та збільшуються валютні надходження. Серед проблем залишається недосконалість законодавчої бази, що призводить до відсутності реєстрації та в подальшому – до несплати податків. Тому в майбутньому державі варто зайнятися створенням умов, які б стимулювали самозайнятих осіб працювати легально, сплачувати податки і головне – залишатись в Україні [11; 24].

Список використаної літератури

1. Kitching J. Defining and estimating the size of the UK freelance workforce / J. Kitching, D. Smallbone. – U.K.: Professional Contractors Group, 2008. – 63 p.
2. Malone T. W. The Dawn of the E-lance Economy / T. W. Malone, R. J. Laubacher // Harvard Business Review. – 1998. – No. 76 (5). – P. 144–152.
3. Tkachenko, V., Kwilinski, A., Tkachenko, I., & Puzyrova, P. (2019). Theoretical and Methodical Approaches to the Definition of Marketing Risks Management Concept at Industrial Enterprises. Marketing and Management of Innovations, 2: 228–238. Retrieved from: <http://doi.org/10.21272/mmi.2019.2-20>.
4. Зайченко К. С. Ринок фрілансу в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку [Електронний ресурс] / К. С. Зайченко // Ефективна економіка: Електронний журнал. – 2017. – №12. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5994>.
5. Ареф'єв С. О. Управління динамічними здібностями структурних трансформацій підприємств / С. О. Ареф'єв // Екон. вісн. Нац. гірничого ун-ту. – 2016. – № 1 (53). – С. 124–131.
6. Барсученко А. С. Самозайнятість на ринку праці: фріланс / А. С. Барсученко // Управління розвитком. – 2013. – № 16. – С. 11–13.
7. Вечеров В. Т. Фріланс як нова форма трудових відносин в інформаційній економіці / В. Т. Вечеров, О. Ю. Уфимцева // Економічний простір. – 2017. – № 117. – С. 56–65.
8. Вітко О. Ю. Правові аспекти детінізації фрілансу в Україні / О. Ю. Вітко, А. В. Черняхівський // Dictum factum. – 2019. – № 1. – С. 48–55.
9. Грішнова О. А. Фріланс: нові можливості і проблеми реалізації трудового потенціалу / О. А. Грішнова, О. О. Савченко // Ринок праці та зайнятість населення. – 2016. – № 1. – С. 8–12.
10. Зайченко К. С. Ринок фрілансу в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку [Електронний ресурс] / К. С. Зайченко // Ефективна економіка: Електронний журнал. – 2017. – №12. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5994>.
11. Український ринок фрілансу завойовує світ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://business.ua/special/70-hreformation/lyudy-ekonomichna-bezpeka-ukrayiny/4442-ukrainskyi-rynok-frilansu-zavoiovuie-svit>.
12. Фріланс в Україні значно зріс у 2019 році, а середній гонорар склав 2000 грн за проєкт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cukr.city/business-news/2019/frilans-v-ukraini-znachno-zris-u-2019>.
13. Україна увійшла до ТОП-5 країн із зростанням надходжень від фрілансерів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://dt.ua/ECONOMICS/ukrayina-vviiyshla-do-top-5-krayin-iz-zrostanniam-nahhodzhen-vid-frilanseriv-321060_.html.
14. Найпопулярніші біржі фрілансу в Україні, відгуки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://lemarbet.com/ua/razvitie-internet-magazina/populyarnye-birzhi-frilansa>.
15. Фріланс на часі: чи варто роботодавцям очікувати змін [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/columns/2019/07/18/649719>.
16. Ринок фрилансу: охочих працювати віддалено побільшало на 120% [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/news/2019/08/22/650861>.
17. Україна потрапила в ТОП-5 країн щодо зростання ринку фрілансу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.segodnya.ua/ua/economics/enews/ukraina-popala-v-top-5-stran-po-rostu-rynka-frilansa-1319248.html>.
18. Каково место Украины на фриланс-карте мира [Электронный ресурс] / Forbes Украина. – Режим доступа: <http://forbes.net.ua/opinions/1394983-kakovo-mesto-ukrainy-na-frilans-karte-mira>.
19. Пузирьова П. В. Людський капітал як стратегічний ресурс соціально-економічного розвитку країни / П. В. Пузирьова // Менеджмент: Збірник наукових праць. – 2015. – № 20. – С. 33–38.
20. Самолюк Н. М. Стан та перспективи розвитку фрілансу в Україні / Н. М. Самолюк, Д. О. Костюк // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки. – 2018. – Вип. 1. – С. 130–139.
21. Скибінський О. С. Передумови та перспективи розвитку фрілансу в Україні / О. С. Скибінський, Н. Ю. Солярчук // Економіка: реалії часу. – 2013. – № 2. – С. 223–227.
22. Солярчук Н. Ю. Особливості моделі процесу виконання фріланс-проєкту / Н. Ю. Солярчук // Прометей. – 2013. – № 1. – С. 181–185.
23. Тертичний О. О. Фріланс як сучасний вид трудових відносин / О. О. Тертичний // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2016. – № 55. – С. 172–177.
24. Ткач О. А. Фріланс як сучасна технологія мотивації / О. А. Ткач // Наукові праці Національного університету харчових технологій. – 2013. – № 53. – С. 161–165.